

Република Северна Македонија
**Министерство за животна средина
и просторно планирање**

Republika e Maqedonisë së Veriut
**Ministria e Mjedisit Jetësor
dhe Planifikimit Hapësinor**

Нацрт на Закон за прогласување на Кањон Матка за споменик на природата

Скопје, септември 2022 година

Нацрт на Закон за прогласување на Кањон Матка за споменик на природата

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Просторот на локалитетот Кањон Матка се прогласува за споменик на природата, заради неговите природни вредности кои се од посебно значење за заштитата на природата.

Член 2

Називот на заштитеното подрачје е „Споменик на природата Кањон Матка“.

Член 3

Со прогласувањето на Споменик на природата Кањон Матка за заштитено подрачје се овозможува:

- зачувување на природната состојба на локалитетот Кањон Матка преку заштита на природните и другите вредности;
- спречување на дејствија што можат непосредно или посредно да предизвикаат нарушување на живеалиштата и екосистемите;
- создавање на поволни услови за заштита, зачувување и унапредување на биолошката и пределската разновидност;
- одржливо користење на природните ресурси на начин на којшто не се загрозува опстанокот на живеалиштата и видовите.

II. ГРАНИЦИ НА РАСПРОСТРАНУВАЊЕ

Член 4

- (1) Границата на споменикот на природата Кањон Матка започнува од возвишението Крстец Тепе (1401 метри), од каде што се протега на североисток по билото на Осој, при што минува низ тригонометриска точка (во понатамошниот текст: т.т.) со кота од 1386 метри, возвишението Илин Гроб (1368 метри), низ висинската точка од 1266 метри, т.т. со кота од 1293 метри, т.т. со кота од 1327 метри (Согоре), висинските точки од 1298 метри и 1277 метри, т.т. со кота од 1369 метри (Раса), висинската точка од 1338 метри, т.т. со кота од 1271 метри, висинската точка од 1184 метри (Штрбина) и се спушта спрема црквата Св.

Недела. Оттука, границата го менува правецот и води кон север, го заобиколува возвишението Лас (560 метри) и се спушта спрема манастирот Св. Богородица, го сече патот што води за ХЕ Матка и се спушта до дното на реката Треска, којашто ја минува, и протегајќи се во источен правец избива на т.т. со кота од 689 метри и продолжува до висинската точка од 749 метри, од каде што благо се спушта, а потоа се издигнува спрема висинската точка од 922 метри и избива на врвот Кале (1044 метри). Одовде, границата остро го менува правецот кон југ и во таа насока минува низ висинската точка од 995 метри, при што се спушта на пешачката патека кај Горно Куле, којашто ја следи до висинската точка од 814 метри од каде што свртува на југозапад, а потоа на југ минува низ висинската точка од 802 метри (Плоча), од каде што продолжува на југ, за потоа да го смени правецот кон југозапад минувајќи низ т. т. со кота од 885 метри (Високи Рид), потоа низ т. т. со кота од 918 метри (Цер), низ висинските точки од 900 и 948 метри, при што продолжува да се движи по гребенот минувајќи низ т. т. со кота од 1090 метри, потоа низ висинските точки од 1168 метри и 1178 метри, сè до почетните делови на гребенот на Козјак (1200 метри), од каде што границата го менува правецот и се протега на југозапад до т. т. со кота од 1050 метри која се наоѓа на патот кој води спрема браната Козјак. Оттука, границата го менува правецот кон југ, минувајќи низ месноста Говедарник каде што го менува правецот кон запад, минувајќи низ месноста Средни Рид и се спушта до браната Козјак, од каде што продолжува да се протега во западен правец до месноста Голема Грива каде што го менува правецот кон северозапад и избива на возвишението Врв Брикул (1238 метри). Оттука, границата води по билото на Сува Гора во северен правец, минува низ т.т. со кота од 873 метри и избива на возвишението Крастава Чука (1179 метри), од каде што се спушта на зарамнетите делови на Клетина, а потоа се издига и избива на почетната точка Крстец Тепе (1401 метри).

- (2) Вкупната површината на Споменикот на природата Кањон Матка изнесува 5006,4 хектари.
- (3) Надворешните граници на Споменикот на природата Кањон Матка се прикажани на слика 1, дадена во прилогот кој е составен дел на овој закон.

III. РЕЖИМ НА ЗАШТИТА

Член 5

(1) Во Споменикот на природата Кањон Матка се утврдуваат следните зони:

- зона за строга заштита,
- зона за активно управување,
- зона за одржливо користење и
- заштитен појас.

(2) Зоните од став 1 на овој член се прикажани на слика 1, дадена во прилогот на овој закон.

Член 6

(1) Зона за строга заштита (во понатамошниот текст: ЗСЗ) претставува дел од Споменикот на природа Кањон Матка со највисок интерес за заштита, што се карактеризира со изворни, неизменети карактеристики на екосистемите или има сосема мали промени како резултат на традиционалните управувачки практики. Зоната за строга заштита вклучува делови на коишто се регистрирани значајни, реликтни и ендемични растителни и животински видови и претставува простор кој е засолниште (рефугиум) за терцијалната флора и вегетација. Од аспект на геовредностите најзначајна е областа Козарево, во чиј јужен дел се наоѓаат поголемиот број од пештерите во споменикот на природата, а како најзначајни се издвојуваат: Коритиште (Под Врело) и Над Врело (Убава).

(2) Зоната за строга заштита опфаќа четири поголеми области: Козјак, Добрашија, Матка – Врело и Плоча. Сите овие области од зоната на строга заштита се обиколени со зона на активно управување, освен заштитниот појас кој води по должината на патот до хидроцентралата Св. Петка (Матка 2).

ЗСЗ 01 - Областа Козјак е најголема и има површина од 869,6 хектари. Се протега по десната долинска страна на реката Треска и главно ги опфаќа најстрмните делови на месностите Ивањски Осој и Козјак. Долната граница на овој дел се движи над коритото на реката Треска, главно по изохипсите од 340 метри во северниот дел, до 400 метри во јужниот дел, под отсеците на Козјак. Горната или источната граница, пак, се протега главно по изохипсите од 1100 метри и 1000 метри. На југ, границата на овој дел од зоната за строга заштита е 30-50 метри над патот што води кон хидроцентралата Козјак.

ЗСЗ 02 - Областа Добрашија зафаќа површина од 542,4 хектаи и се протега во јужниот дел на заштитеното подрачје Кањон Матка, на левата долинска страна. Ги зафаќа падините на Сува Гора, од долината на краткиот повремени водотек Турчин (притока на Треска) на север, преку падините на Селин Трло до врвот Брикул (1238 метри) и месноста Голема Глава на југ. Долната граница на овој дел се протега над коритото на Треска по изохипсите од 450 метри до 500 метри, а највисокиот дел главно ја следи изохипсата од 1050 метри и 1000 метри.

ЗСЗ 03 - Матка-Врело зафаќа површина од 398,4 хектари и се протега од Липавица на југ, преку Мрковица, преку месноста Козарево, до Горно Ќуле, Меденик и границата со заштитеното подрачје Водно на север. Долната граница го следи брегот на езерото Матка, поточно води 20-30 метри над бреговата линија, сè до сртот на Горно Ќуле, каде што го заобиколува манастирот Св. Никола, искачувајќи се до изохипсите од 750 и 650 метри, а на север кај Меденик се спушта и ги следи изохипсите од 450 и 400 метри. Горната (повисока) граница води до внатрешниот заштитен појас по должината на патот до хидроцентралата Св. Петка. Кон север, оваа граница продолжува преку котата 770 метри и изохипсите од 650 метри до 700 метри, сè до врвот Кале (1044 метри).

ЗСЗ 04 - Област Плоча зафаќа површина од 133,4 хектари и се протега на левата долинска страна над езерото Матка и манастирот Св. Андреа, а кон запад се издига до врвот Каргачине (1007 метри) и месноста Плоча. Долната граница главно ја следи изохипсата од 400 метри непосредно над брегот на езерото Матка. Горната граница, пак, се води по изохипсите од 900 метри до 950 метри, а од северната и јужната страна, областа е ограничена со долините на два мали повремени водотеци.

(3) Зоната за строга заштита зафаќа површина од 1943,8 хектари или зафаќа 38,9% од површината на споменикот на природата.

(4) Во зоната за строга заштита забрането е спроведување на активности со коишто се загрозува изворноста на природата и нарушувањето на природната рамнотежа.

(5) Заради одржување на карактеристиките на зоната за строга заштита, Градот Скопје и Општина Сарај согласно член 11 овој закон Скопје се должни да обезбедат постојан мониторинг.

(6) Во зоната за строга заштита дозволени се научно-истражувачки активности, доколку тие не се во спротивност со примарните цели на заштита на подрачјето, по претходно добиена дозвола од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на заштита на природата во соработка со Град Скопје согласно Законот за заштита на природата.

Член 7

(1) Зоната за активно управување (во понатамошниот текст: ЗАУ) претставува зона од висок интерес за заштита во која се потребни управувачки интервенции со цел реставрација, ревитализација или рехабилитација на живеалиштата, екосистемите и другите елементи од пределот.

(2) Зоната за активно управување се протега речиси непрекинато од крајниот јужен дел на споменикот на природата Кањон Матка до хидроцентралата Матка и манастирот Св. Никола на север, а во еден тесен појас долж десната долинска страна продолжува сè до заштитеното подрачје Водно.

Во својот опфат, зоната за активно управување е пресечена со наведените подрачја од зоната на строга заштита, како и со зоната за одржливо користење. Оваа зона има особено широко протегање на левата долинска страна на Треска (Ивање) помеѓу областите од зоната за строга заштита Добрашија и Плоча. Поголемиот дел од оваа зона е опфатен со ловиштето „Ивање“ (дел од повеќенаменското подрачје „Јасен“) каде што е строго контролиран пристапот на луѓе и се одвива лов на трофеен дивеч.

Зоната за активно управување опфаќа и потесен појас на десната долинска страна, која служи главно како заштитен појас (бафер) помеѓу зоната за строга заштита и зоната за одржливо користење или надворешната граница на подрачјето. Ги опфаќа главно непристапните стрмнини над патот кој води кон браната „Света Петка“.

Од флористички аспект во оваа зона, значајно е присуството на одредени популации од ретки и ендемични видови, а од аспект на геодиверзитетот најзначајна е пештерата Врело.

(3) Зоната за активно управување зафаќа површина од 2675,6 хектари, односно зафаќа околу 53,6 % од површината на споменикот на природата.

(4) Град Скопје, може да спроведуваат активности на управување кои се однесуваат на манипулирање со живеалишта и со видови во зоната за активно управување.

(5) Во зоната за активно управување дозволено е спроведување на активности кои немаат негативно влијание на примарната цел на заштита на споменикот на природата Кањон Матка, како екотуризам и традиционално екстензивно земјоделство и активности кои се дозволени согласно Планот за управување со Споменик на природата Кањон Матка.

Член 8

(1) Зоната за одржливо користење (во понатамошниот текст: ЗОК) претставува значителен дел од заштитеното подрачје која не поседува високи вредности за заштитата, во која се наоѓаат инфраструктурни објекти, објекти на културното наследство, типови на шумски насади коишто не се карактеристични за подрачјето, како и населени места со околното земјоделско земјиште. Во оваа зона е вклучен тесен појас долж акумулацијата „Матка“ кој се користи за рекреација, а всушност претставува целосно модифицирано корито на р. Треска, кој завршува во близина на браната „Света Петка“. Во овој дел е вклучен и тесен појас под браната „Козјак“, каде што се лоцирани придружни објекти за браната; површини покрај пристапниот пат кон браната „Козјак“, кои претставуваат стрмни варовникови карпи богати првенствено со значајни растителни видови и безрбетници; просторот околу пристапниот пат за браната „Света Петка“ во близина на селото Света Петка, просторот кој активно се користи од страна на локалното население првенствено за сточарство, и просторот околу влезот во Кањонот Матка којшто често пати локално е со високи вредности (заради присуството на карпи и отсеци), но и со бројни објекти на културно наследство, голем број посетители и воспоставени патеки за пешачење, алпинистички траси и сл.

(2) Зоната за одржливо користење опфаќа четири делови: областа на север кон излезот на клисурата (Кањон Матка), помалите делови Плоча и Говедарник и најмалиот дел Козјак, покрај браната и хидроцентралата Козјак.

ЗОК 01 - Област на север кон излезот на клисурата (Кањон Матка), зафаќа површина од 243,3 хектари, простирајќи се низводно и странично од хидроцентралата Св. Петка. Областа на југ клинесто навлегува по езерото Матка, сè до хидроцентралата (Св. Петка), долж тесен појас кој единствено се проширува од северниот дел на Ивањски Осој, па до хидроцентралата Матка.

ЗОК 02 - Плоча го опфаќа локалитетот Плоча на североисточната страна на споменикот на природата Кањон Матка, помеѓу патот за хидроцентралата Матка 2 и локалитетот Плоча и зафаќа површина од 34,6 хектари.

ЗОК 03 - Говедарник

Говедарник зафаќа површина од 69 хектари и се протега во крајниот југоисточен дел на споменикот на природата Кањон Матка, помеѓу сртот Говедарник и патот за браната Козјак. Главно се протега помеѓу границата на заштитеното подрачје и зоната за активно управување којашто води над споменатиот пат.

ЗОК 04 - Козјак претставува најмалиот дел од зоната за одржливо користење и се простира од хидроцентралата Козјак па низводно 1,5 километар; се наоѓа покрај коритото на реката Треска каде што објектите и инфраструктурата се користени за изградба на браната и хидроцентралата Козјак. Од десната долинска страна, овој дел се протега главно по изохипсите од 420 метри до 450 метри, а од левата долинска страна главно по изохипсите од 360 до 400 метри.

(3) Зоната за одржливо користење зафаќа површина од 374,6 хектари или 7,5% од вкупната површина на споменикот на природата.

(4) Во зоната за одржливо користење дозволени се активностите од зоната за строга заштита од член 6 од овој закон и зоната за активно управување од член 7 од овој закон, како и активности кои се дозволени согласно Планот за управување со Споменик на природата Кањон Матка.

Член 9

(1) Заштитниот појас (во натамошниот текст: ЗП) е површина надвор од заштитеното подрачје и има улога да ги заштити зоната за строга заштита, зоната за активно управување и зоната за одржливо користење од заканите што потекнуваат надвор од заштитеното подрачје.

(2) Заштитен појас по потреба се воспоставува и во рамките на заштитеното подрачје меѓу зоните чиј режим на заштита и управување меѓусебно се исклучува.

(3) Во границите на споменикот на природата Кањон Матка се воспоставуваат два внатрешни заштитни појаси со површина од 13,05 хектари.

Првиот внатрешен заштитен појас е тесен бафер (40 метри) покрај патот кој води кон ХЕЦ Света Петка (Матка 2), издвојувајќи ја строго заштитената од зоната за активно управување долж патот. Вториот заштитен појас во вид на бафер широк 5 метри започнува од манастирот Св. Никола и се протега на исток, при што во одредени делови минува низ зоната за активно управување и зоната за строга заштита. Бафер зоната во суштина ја следи постојната пешачка стаза која кривулесто минува низ западните делови на Горно Цуле (790 метри) и северните делови на Козарево.

(5) Надворешниот заштитен појас не е дел од Споменикот на природата Кањон Матка и истиот е со широчина од 500 метри, со исклучок на делот југозападно од Светопечка Краста каде е поширок (800 метри), за да ја вклучи долината во која припаѓа големата вртача Длабока Дупка.

IV. УПРАВУВАЊЕ

Член 10

(1) Со споменикот на природата Кањон Матка управува Град Скопје во соработка со Општина Сарај.

(2) Во Споменик на природата Кањон Матка со локалитетите (Ивање-Ловиште Јасен 1 и Ивањски Осој) управува Јавното препријатите за управување и заштита на повеќенаменско подрачје - Јасен, Скопје,

(3) Заради ефикасно управување со споменикот на природата Кањон Матка, Град Скопје во соработка со Општина Сарај формираат Совет на засегнати страни и Научен Совет како консултативни тела во согласност со Законот за заштита на природата.

Член 11

(1) Град Скопје во соработка со Општина Сарај Скопје се должни да управуваат со Споменикот на природата Кањон Матка и на територијата на споменикот на природата да ја спроведуваат заштитата на природното наследство преку:

- воспоставување режим на заштита на споменикот на природата,
- преземање мерки за заштита на утврдените зони во споменикот на природата, и донесување на Планови за управување согласно член 77 од Законот за заштита на природата и Годишни програми за заштита на природата согласно член 98 од Законот за заштита на природата.
- мониторинг на состојбата со природните вредности,
- спречување на штетни активности од физички и правни лица во споменикот на природата, односно обезбедување максимално поволни услови за заштита и унапредување на природата,
- спречување на изградба на градби и инфраструктурни објекти пред влезот, во непосредната околина и над површината на спелеолошките објекти,
- заштита и зачувување на природните живеалишта од национално и меѓународно значење,
- заштита и зачувување на билоската разновидност од национално и меѓународно значење,
- заштита и зачувување на пределската разновидност,
- заштита и зачувување на специфичните геоморфолошки форми,
- утврдување на компонентите на биолошката и пределската разновидност и идентификација на заканите,
- водење евиденција и документација за природните вредности на споменикот на природата (изработка на инвентар за живеалишта, диви видови, геодиверзитет и предели),
- одржливо користење на природното богатство во интерес на сегашниот и идниот развој,
- создавање услови за развој на туризмот во согласност со принципот на одржлив развој,
- остварување на културни, научни, образовни и рекреативни цели, кои во исто време ја одржуваат природната состојба на споменикот на природата,
- поттикнување на научно-истражувачка работа преку проучувања и истражувања на природните вредности кои се од интерес за заштита на споменикот на природата,
- издавање на информативен и пропаганден материјал за природните вредности на споменикот на природата,
- подигање на јавната свест, особено во воспитно-образовниот процес за заштита на споменикот на природата и
- вршење на други работи кои придонесуваат за заштита на природните вредности на споменикот на природата.

V. ЧУВАРСКА СЛУЖБА

Член 12

(1) Заштитата на Споменик на природата Кањон Матка ја спроведува чуварска служба, формирана од Град Скопје, согласно член 108 од Законот за заштита на природата.

(2) Заштита на локалитетите (Ивање-Ловиште Јасен 1 и Ивањски Осој) во Споменик на природа Кањон Матка ја спроведува чуварска служба формирана од Град Скопје.

VI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 13

(2) Град Скопје во соработка со Општина Сарај во рок од еден месец на својата веб страница ја објавува картата со надворешни и внатрешни граници (зони) со ГПС координати во Државен координатен систем за Кањон Матка - споменик на природата.

Член 14

(1) Планот за управување со Споменик на природа Кањон Матка се донесува најдоцна во рок од една година од денот на прогласувањето на заштитено подрачје.

(2) До донесување на Планот за управување од став (1) од овој член, Град Скопје во соработка со Општина Сарај подготвуваат Годишна програма за заштита на природата во рок од три месеци од денот на влегување во сила на овој закон.

Член 15

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник“ на Република Северна Македонија.

Бр. _____
__ . __ . 2022 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Северна Македонија,
Димитар Ковачевски с.р.

Сл. 1 - Предлог-надворешна граница и Предлог-зонирање на Споменик на природа Кањон Матка

